

Hållbart skogsbruk i Ryssland och Baltikum.

Ett samarbetsprojekt med miljöorganisationer i Ryssland och Baltikum 2010.
Projektansvarig Carl-Gustaf Lundgren **Miljöförbundet/Jordens vänner,(MJV)**

Hållbart Skogsbruk i Ryssland och Baltikum

Bild Republiken Komi.
Grön markering.

Om Miljöförbundet Jordens vänner

Miljöförbundet Jordens vänner (MJV) är en snabbt växande miljö och solidaritetsorganisation och utgör den svenska grenen av Friends of the Earth (FOEI), världens största gräsrotsdrivna miljöorganisation. Vi verkar bland annat för en rättvis fördelning av jordens resurser och ett ekologiskt hållbart och mänskligt samhälle. MJV värnar om demokrati, folkrörelsesamarbete, jämlikhet och kulturell mångfald.

Bakgrund

Miljöförbundet Jordens Vänner är verksamt och delaktigt inom bl.a. FSC och Miljömålsrådet för att konstruktivt stödja en utveckling mot det av riksdagen uppställda miljömålet levande skogar. MJV är även medlem i Taiga Rescue Network.

I miljömålsrapporten konstateras att miljömålet ”Levande skogar” inte kommer att uppnås 2020 vilket är mycket allvarligt. Den biologiska utarmningen fortsätter vilket enligt MJV till största delen beror på det rådande kalhyggesbruket med efterföljande planteringar av monokulturer.

Under 2006 och 2007 genomförde MJV med stöd av Skogsstyrelsen projektet ”Kontinuitetskogsbruk i praktiken” vilket finns redovisat på vår hemsida www.mjv.se. Projektet visar hur ett hyggesfritt skogsbruk kan utföras utan användning av gifter och som både ger god ekonomi och större biologisk mångfald. Detta har senare lett till att flera skogsområden i Västra Götaland nu fungerar som demonstrationsskogar och utgör goda exempel på hur skogsbruk kan bli uthålligt både ur ekonomisk och ekologisk synvinkel.

MJV hävdar att riksdagens miljömål om levande skogar ej kan nås utan att komplettera kalhyggesbruket med selektiva huggningsmodeller såsom kontinuitetskogsbruk. Skogsstyrelsens eget nyligen redovisade projekt om kontinuitetskogsbruk visar att ett kalhyggesfritt skogsbruk gynnar många arter och kan ge mer effektiv naturvård i jämförelse med ordinärt skogsbruk. Projektets slutrapport slår fast att hyggesfritt skogsbruk kan vara ett komplement till trakthyggesbruk i skogar med höga naturvärden.

Tack vare tidigare anslag från Naturvårdsverket till MJV:s projekt ”Hållbart skogsbruk – levande skogar” har medlemmar i MJV:s utskott svensk skog deltagit i en internationell konferens ”Sustainable forestry” arrangerat av Taiga Rescue Network i Petrozavodsk i ryska Karelen hösten 2008. Där knöts kontakter med bl.a. ryska forskare och flera miljöorganisationer i Ryssland och Baltikum.

I mars 2009 arrangerade MJV ett fyra dagar långt seminarium ”Continuous cover forestry” i Västergötland med deltagare från miljörelsen och skogligt aktiva från Ryssland, Estland och Lettland. MJV:s skogsbruksmodell presenterades både i teori och praktik genom studiebesök i närliggande skogsområden där även markägare deltog. Deltagarna informerade varandra om hur de arbetar med skogsbruksfrågorna i sina hemländer. De informerades även av MJV om Sveriges miljömålsarbete. Seminariet var mycket uppskattat och ledde till att de nyckelpersoner som deltog önskade förnyade kontakter och strategiska samtal om utbyte och nya projekt diskuterades.

Hållbart skogsbruk i Ryssland och Baltikum är en fortsättning och fördjupning av projektet ”Hållbart skogsbruk-levande skogar”, med inriktning på samarbete Ryssland och Baltikum.

Genomförande

Hösten 2009 besökte Ojars Balcers ordf. FOEI-Lettland och Girts Kravlis, skogsägare från Lettland, Kābdalis utanför Jockmock, ett provområde för kontinuitetsskogsbruk/hyggesfritt skogsbruk (K-skogsbruk). Även flera samebyar och representanter från Jockmocks kommun har tidigare besökt området. Området är beläget på Sveaskogs mark och har utvärderats av Skogsstyrelsen. Gert Kravlis som äger ett skogsområde i Lettland har planer på att försöka pröva K-skogsbruk enligt samma princip som provområdet. Även under 2008 besöktes Sverige och detta besök var således en fortsättning och en fördjupning på ett redan uppstartat samarbete mellan MJV och FOEI-Lettland.

Bild; Besök från Baltikum.

Som tidigare nämnts deltog MJV hösten 2008 i en internationell konferens i Ryska Karelen, Petrazavodsk och knöt där viktiga kontakter med ryska miljörelsen och ryska myndighetspersoner. Kontakter bla med ryska FSC och ansvarig minister för det ryska skogsbruket i Republiken Komi, ledde under försommaren 2010 till utvidgat samarbete och besök både i Moskva och i Komi.

Republiken Komi är till ytan stort som Sverige och har ca 1 miljon innevånare. Söder om huvudstaden Syktyvkar finns demonstrationsskogar där olika brukarformer används. Området heter ”Komi-model forest” och omfattar hela 800 000 ha. En av anledningarna till besöket var att bese detta område och utbyta erfarenheter kring hyggesfritt skogsbruk. Skogsbruket i Republiken Komi är huvudsakligen extensivt och innebär ofta hyggesfria avverkningsmetoder. Ca 15% av skogsmarken i Komi är reservat. Stora urskogsområden är således skyddade.

Resan startade med besök på ryska FSC;s kontor i Moskva, vår kontaktman är Mikhail Karpachevsky som är koordinator av skogsprogrammet på Biodiversity Conservation Center i Moskva. Mikhail kommer framöver att arbeta på ryska FSC-kontoret. Ansvarig för ryska FSC-kontoret är Andrei Pitchnikov, PHD.

Efter några dagar i Moskva besökte vi Komi och träffade i huvudstaden Syktyvkar, Przemyslaw Majewski, ansvarig för organisationen Silver Taiga Foundation. Silver Taiga Foundation har ca 10 anställda och fungerar som en NGO. Kontoret finns i Syktyvkar och är en Non-Profit Foundation. Organisationen finansieras via konsulttjänster samt bidrag från Komi:s största pappersbruk, Mondi Paper och Ford Foundation.

Silver Taiga Foundation har en mycket stor kompetens, Przemyslaw är Director och PhD Forest Sciences, Yury Pautov är Deputy Director PhD Agriculture Sciencies. Övriga medarbetare har skiftande kompetensområden och arbetar tvärvetenskapligt i en god laganda. Valentina Semyashkina har som kompetensområde olika projekt inom utveckling av samarbete lokalbefolkningar.

Efter 10 dagar i Syktyvkar med besök i Komi-model-forest tillbaka i Moskva och avslutande samtal med Mikhail Karpachevsky.

Reflexioner/erfarenheter.

Ryska FSC spelar en betydelsefull roll i utvecklingen av ryskt skogsbruk. Genom att certifieringen ökar, ökar också betydelsen av ett välfungerande certifieringssystem.

Nästan hela Rysslands produktiva skogsmark är idag FSC-certifierad dvs 25 000 000 ha.

En viktig orsak till ökad certifiering är krav från beställare främst i Europa. Det dominerande pappersbruket Mondi Paper med ca 10 000 anställda anses av Silver Taiga Foundation ha en proaktiv ledning, som enligt Przemyslaw förstått värdet och behovet av ett uthålligt brukande. Samarbetet Silver Taiga Foundation och Mondi Paper är intensivt med regelbundna möten. Detta innebär enligt Przemyslaw inte att man i alla lägen är överens. Przemyslaw och Yuru var väl medvetna om risker för ”greenwashing” beroende på att STF delvis avlönas genom bidrag från pappersbruket. De ansåg dock att nyttan mer än väl övervägde nackdelarna. Mondi Paper är ett företag ägt av Sydafrika.

Bild; Mondi Paper, Syktyvkar.

Exkursionen i Komi-model-forest söder om Syktyvkar besöktes tillsammans med Ryska Skogsstyrelsen, ”forest ecology adviser” Dmitry Kutepov och universitetsutbildad tolk.

Ryska Skogsstyrelsen ”leasar” ut skogsmark, ofta på 49 år. Delar av Komi Model Forest var ”leasat” av Mondi Paper. Mondi” leasar” totalt 3 000 000 ha som enligt Przemyslaw är fullt tillräckligt för den produktion som pappersbruket har idag.

Ryska skogsstyrelsen har regler för hur skogsbruket skall agera samtidigt som FSC-regler gäller. Enligt våra kontakter är ryska skogsstyrelsens regler till viss del beroende av hur respektive inspektör resonerar. Ibland förefaller besluten kortsiktiga och ovanligt krångliga. Detta skapar utrymme för varierande beslut och skapar svårigheter för skogsföretagens verksamhet.

Svenska Sweedwood med IKEA som huvudägare har besökt Komi och försökt starta en verksamhet som dock uteblev. Sweedwood är numera dock fortsatt verksamt i Ryska Karelen. Förhållandena i Karelen är delvis annorlunda i jämförelse med Komi samtidigt som brukandet av skog även skiljer sig, på så vis att skogsbruket i Karelen är mer påverkat av ”nordiskt skogsbruk”.

Skogsbruket i Komi bedrivs extensivt, dvs med olika plockhuggningstekniker samt intensivt där mer volym avverkas vid respektive tillfälle. Extensivt skogsbruk förefaller vara vanligast. Speciella regler gäller efter vägar och vattendrag, där man är spec försiktig med avverkningar. Även där skogsbruket bedrivs intensivt sker, ex huggning av det mesta av volymen men att mycket av undervegetationen sparas. Naturvärdesträd sparas i vissa områden medan i andra områden saknas de. Vanligen huggs de stora träden medan mindre lämnas. Skogsbruket vanligen varken kalhugger eller markbereder. Ej heller planterar man utan räknar med naturlig förnygring, vilket oftast förefaller fungera alldeles utmärkt. Inga besvär med s.k skadeinsekter i ngn större grad.

Barkborreangrepp kunde ibland uppmärksammas i samband med stormfällning men föreföll endast förekomma i begränsad omfattning. Angreppen möttes av skogens naturliga försvar som ansågs fungera tillräckligt bra. Giftanvändning som i Sverige är både kostsam och miljöpåverkande kan här glädjande nog helt undvikas.

Denna något relativt varsamma huggning har dock trots allt inneburit att stora skogsområden i närheten av s.k bosättare-samhällen, tagit slut och därmed jobben. Det är inte ovanligt att arbetarna bor kvar och nu får pendla dit skogen finns, ofta långa resor och många mil från deras bostad.

Vad vi upplevde längs skogsbilvägarna var dock att skog som avverkades för 50-60 år sedan var på väg tillbaka och liknade den skog som tidigare avverkats. En framtida höggallring dvs plockhuggning där kvalitetsvirke gynnas skulle kanske åter kunna ge arbetstillfällen och avverkningar av mindre volym skulle både ”kunna mjölka kossan och ha den kvar”? Ett skogsbruk som MJV pläderar för i Sverige. Samtal och dialog kring brukarformer var ett vanligt samtalsämne både med ryska FSC och med Silver Taiga Foundation. Vårt syfte med resan var dock inte att komma med goda råd utan genom dialog lära mer.

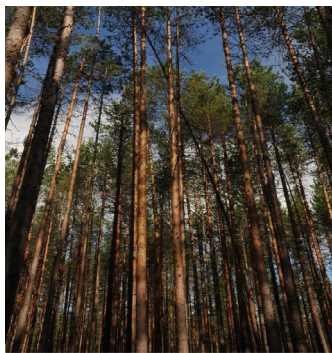
Bild; ”kalhygge” enligt modell Komi.

Besök gjordes även på ett mindre sågverk. I Komi är pappersbruken dominerande då efterfrågan på timmer är begränsat, delvis pga de långa avstånden. Det mindre sågverket hade dock goda framtidsutsikter. På frågan till sågverkschefen om det var en fördel med hög kvalitet på timret svarade han ett tydligt ja. En prisskillnad på mellan 4-5% på tall. De skogar som nu inom 20-30 år kommer upp i Komi innehåller enligt vår generella bedömning fortfarande en stor andel kvalitetstall med stor biologisk mångfald. Naturlig förnygring, bränder och avsaknad av monokulturer kan vara viktiga orsaker.

Genom låg efterfrågan på timmer och stort behov av råvara till pappersbruken riskerar idag kvalitetstall att bli papper snarare än att användas inom sågverksindustrin.

En stor miljöpåverkan var stora markskador vid avverkning i blöta områden. Avverkning fel tider, ger lätt markskador. Silver Taiga Foundation och Mondi Paper var väl medvetna om detta och liksom ryska Skogsstyrelsen som här hade en rådgivning lik den i Sverige. Tyvärr som i Sverige med dåliga resultat och därmed fortsatt stora markskador.

Vi besökte även skogsområden som tidigare brunnit. Dessa skogar var biologiskt rika med linnea och olika orkidearter som vanlig markflora. En variationsrik skiktad skog med flera olika lövträd och även gran och tall. De olika successionstadierna kunde lätt följas. Skogen hade både en hög volymproduktion och en fantastisk biologisk mångfald. Vår skogsguide som även tidigare arbetat på Silver Taiga Foundation menade att målet för allt skogsbruk måste vara att efterlikna de naturliga processer som ekosystemen bidrar med. Först att bedöma vad skogen kan ge både ur ekonomisk och mångfaldssynpunkt och därefter bruka utan att förbruka måste bli både skogsföretagens och samhällets ledstjärna. Goda produktiva ekosystem är på sikt en förutsättning för god ekonomi. Idag styr förbrukandet trots goda avsikter. Det gäller att tämja elefanten och inte låta den förstöra porslinsfabriken.

Bild; kvalitetstall efter brand.

Ett ekologiskt uthålligt skogsbruk borde lokalt basera virkesuttaget utifrån vad naturresurserna tål utan att biologisk mångfald och biodiversitet minskar. Ett hållbart skogsbruk brukar naturresurser utan att förbruka. Idag styrs uttaget av skogsråvara både i Sverige och Ryssland främst av vilken efterfrågan som finns snarare än vad som ”tål” att avverkas. Här krävs ett paradigmskifte i attityd. Dessa tankar blev starkt levande efter att ha besökt den starkt volymproducerande och biologiskt rika brända skogen. Kanske något att ta efter på våra svenska hyggen, även om skogen är avverkad och bortforslad ?

Tillbaka i Syktyvkar redovisade vi våra intryck från Komi-Model Forest och varnade för den svenska skogsbruksmodellen där avverkning, markberedning, plantering och oftast gift-behandling ger enahanda granmonokulturer med en utarmad biologi. Således ett icke uthålligt skogsbruk. MJV kommer att i svenska FSC:s styrelse arbeta för att termen uthålligt skogsbruk noga definieras och att vi gemensamt formulerar vad vi menar. Om vi menar olika saker med uthålligt skogsbruk omintetgör detta en gemensam målbeskrivning och omöjliggör steg framåt.

Vår svenska FSC av idag bygger fortfarande på ett shablonskogsbruk och MJV måste därför vara delaktigt i en snar förbättring både vad gäller brukarformer och giftanvändning. MJV är med i svenska FSC för att göra skillnad och skall konstruktivt medverka till en förändring. Svenska FSC tillåter fortsatt giftanvändning på dispens fram t.o.m 2010. Fortsatta dispenser skulle enligt MJV mycket allvarligt skada trovärdigheten för varumärket FSC.

Ryska FSC har som tidigare nämnts blivit ett bra verktyg enligt ryska miljöorganisationer och Silver Taiga Foundation berömmar ryska FSC som en viktig del i utvecklingen av ett hållbart skogsbruk i Ryssland. Svenska FSC borde kunna fungera på liknande sätt. Tyvärr är svenska FSC idag mer att likna vid "greenwashing". MJV är dock övertygat om att en förändring är på gång. En orsak till denna framgång för ryska FSC är enligt vårt ryska nätverk att ryska FSC initierades och drevs av de ryska miljöorganisationerna och att skogsföretagen sedan hakat på. I Sverige var det möjligen så att FSC startades gemensamt av skogsföretag och miljörelse men att de svenska skogsföretagen i större grad än i Ryssland lyckades styra agendan??

Valentina Semyashkina redogjorde för Forest Village Projekt där ett tiotal mindre byar längs floden Mezen studerades. Invånarna har både frångått arbetstillfällena, delvis skolgång och dessutom utsatta för skogsavverkningar och miljöförstörande kemikalier i vattensystemen. Frågan blir hur en balans skall kunna återställas och hur byborna skall kunna representeras. Ryska s.k kommunisttiden ledde till splittring av byar och en attityd av passivitet. Nya kapitalistiska systemet har minskat på antalet skolor och några miljöförbättringar är svåra att skönja. Många menar att ryska staten undandrar sig sitt ansvar.

Valentina och Silver Taiga Foundation sysselsätter sig med dessa frågor och en dialog med "Komi-people" pågår om ekoturism, fiskodling och hur de skall representeras samt hur staten skall kunna stödja en positiv utveckling. MJV och STF har möjligheter framöver att samarbeta och ge varandra erfarenheter. MJV driver även ett projekt tillsammans med flera svenska samebyar om hur kunna medverka till ett uthålligt skogsbruk i renbruksområden. Beröringspunkter finns. Samernas hänglavsskogar som är avgörande som vinterbete håller på att ta slut och stödutfordring vintertid blir alltmer vanlig framöver. Ett uthålligt skogsbruk enligt modell MJV kan både ge god ekonomi och samtidigt behålla de viktiga hänglavsskogarna. Sveaskog och SCA är skogsbolag som MJV framöver skall vara med och påverka tillsammans med flera samebyar. Målet är att kunna visa demonstrationsskogar för ett uthålligt skogsbruk i renbruksområden.

MJV har i dialog med Silver Taiga Foundation och ryska FSC redovisat vårt svenska miljömålsarbete. Ett framsynt arbetssätt som till sitt upplägg har något att lära ut. Tyvärr är det även här svårt att gå från en bra pedagogisk modell till en förändring i praktiken. Oavsett detta anser MJV att den av riksdagen bestämda miljömålsvisionen är bra och värd att delge andra länder.

Av de 16 miljömålen berör minst 10 skogen. Begränsad klimatpåverkan, giftfri miljö, ingen övergödning, bara naturlig försurning, levande sjöar och vattendrag, myllrande våtmarker, levande skogar, storslagen fjällmiljö och ett rikt växt och djurliv.

MJV har under lång tid arbetat för ett 17:e miljömål som tar hänsyn till Sveriges påverkan i andra länder. Rimligt vore att Sveriges påverkan även på andra länders miljöutrymme uppmärksammas. Att ex IKEA och Sweedwood blir ett föredöme för ett ekologiskt uthålligt skogsbruk både i Sverige och i Ryssland borde vara en nödvändighet för alla intressenter.

Resultat/Sammanfattning.

Projektet Hållbart skogsbruk i Ryssland och Baltikum har möjliggjort ett utökat och fördjupat samarbete med miljöorganisationer i Baltikum och Ryssland. Besöken från Estland och MJV;s besök i Ryssland har givit ett viktigt erfarenhetsutbyte med fokus på hyggesfritt skogsbruk/kontinuitetsskogsbruk. Vår förhoppning är att detta leder till att utvecklingen mot ett mer hållbart skogsbruk påskyndas både i Sverige och berörda länder. Våra nyvunna kunskaper samt om hur positivt ryska FSC fungerar i praktiken kommer att delges svenska FSC där MJV är representerat både i standardkommite och styrelse. Genom besöket i Moskva och Reubliken Komi har MJV fått nödvändig information och nya kunskaper om hyggesfritt skogsbruk.

Nya kontakter har skapats och gamla har förstärkts. Det uppbyggda nätverket ger MJV och andra miljöorganisationer större möjlighet att påverka. Ökade kunskaper ger oss också möjligheter att föra en fortsatt bra dialog med Skogsstyrelsen och svenska FSC.

Kunskaper om Sveriges miljömålsarbete har delgivits vårt kontaktnät, vilket kan öppna upp för ett breddat samarbete inom många olika områden. Silver Taiga Foundation och ryska FSC kommer att fortsätta dialogen och förhoppningsvis utveckla fortsatt och långsiktigt samarbete med MJV.

Hemsidesinformation och tryckt material på engelska möjliggör att information om hyggesfritt skogsbruk/kontinuitetsskogsbruk och Sveriges miljömålsarbete sprids i andra länder.

Bilden visar ett av Sveriges nationella miljömål; Ett rikt växt och djurliv.” A rich diversity of plant and animal life”, finns på mjv.se.

Projektansvarig Carl-Gustaf Lundgren, utskottet svensk skog MJV. Datum: 30/7 2010.
Tel: 0322-53330 carl-gustaf.lundgren@sverige.nu